

**Доброго дня! Тема уроку.** Мовленнєва ситуація. Елементи мовленнєвої ситуації (мовець (адресат), слухач (аудиторія), предмет мовлення, умови успішного спілкування). Особистість мовця (чарівність, артистизм, упевненість у собі, щирість, обізнаність, об'єктивність, доброзичливість)

**Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:**  
[moshev2020@icloud.com](mailto:moshev2020@icloud.com)

### **Теоретичний блок**

**1. Перегляньте відеоурок «Мовленнєва ситуація. Елементи мовленнєвої ситуації»** <https://www.youtube.com/watch?v=6c7NYxEKkgo&feature=youtu.be>

### **Практичний блок**

► **Випишіть складові мовленнєвої ситуації.**

Мова наша багато, їй властива розвинена синоніміка та варіантність на фонетичному, лексичному і граматичному рівнях. Наше завдання — розвинути в собі здатність оптимального вибору мовних засобів відповідно до предмета розмови, співрозмовника, мовленнєвої ситуації.

Поняття «мовленнєва ситуація» є базовим поняттям лінгвопрагматики — науки, що вивчає, як людина поводить себе в процесі мовного спілкування і як використовує мову для впливу на адресата. Від чого залежать особливості мовної поведінки людини? Як виявилось, від багатьох причин та факторів. Сукупність цих чинників і називається мовленнєвою ситуацією.

**Складники мовленнєвої ситуації:**

- наявність адресанта (*той, хто говорить, пише; той, хто слухає, читає*);
- мотив — те, що спонукає до мовлення (*потреби у висловлюванні, бажання запитати, сказати, виразити ставлення до якихось подій, фактів, явищ*);
- мета — те, чого мовець прагне досягти своїми висловлюванням;
- місце спілкування.

Ситуації мовлення реалізуються в різних сферах: соціально - побутовій; громадсько-політичній; соціально-культурній та професійно-трудовій.

### ***Вибіркове списування***

► **Випишіть чинники, що впливають на вибір слова і тональності в кожній мовленнєвій ситуації.**

Однією з умов успішного спілкування є дотримання мовленнєвого етикету (від фр. — вироблені суспільством норми поведінки).

Мовленнєвий етикет українців вироблявся впродовж тисячоліть і відбиває культурні традиції народу, загальнолюдські моральні цінності — доброзичливість, повага, привітність, гречність.

За змістом, характером та умовами спілкування розрізняють кілька етикетних мовних формул, (звертання, вітання, знайомство, запрошення, прохання, вибачення, втішання, комплімент, побажання, вдячність, прощання тощо), завдяки яким створюється певна тональність комунікативної дії.

При цьому треба добре засвоїти чинники, що впливають на вибір словесної формули та тональності в кожній ситуації, наприклад:

- вік, стать, соціальний статус адресата;
- особливості характеру співрозмовника;
- комунікативні умови (*час, місце, тривалість спілкування*);
- характер взаємин між співрозмовниками та ін.

У процесі спілкування, у тому числі й офіційному, особливе значення має категорія ввічливості — звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, комплімент.

**Комплімент** (фр. вітання) — слова, що містять невелике перебільшення позитивних якостей людини (розумово-вольових, морально-етичних), а також стосуються зовнішнього вигляду тощо. Комплімент допомагає викликати симпатію співрозмовника, піднести йому настрій, зробити приємність. Він допомагає людям спілкуватися, жити разом, працювати.

Варто відзначити ще одне правило ввічливості, яке діє у всьому світі,— це усміхайтесь! Усмішка як засіб становлення добрих стосунків між людьми. Вона триває одну мить, а пам'ять про неї часто зберігається назавжди. Вона створює щастя в домі, атмосферу доброзичливості у справах і служить паролем для друзів.

Наприкінці XX ст. завдяки розвитку комп'ютерних технологій з'явилося так зване віртуальне спілкування — спілкування з віртуальним співрозмовником у віртуальному просторі за допомогою електронних засобів. Спілкування в Інтернеті набуває великого значення і поступово стає одним з основних видів комунікації людей у світі.

- Які є форми спілкування в Інтернеті (*телеконференція, чат, веб-нейджери, форум, соціальні мережі, електронна пошта...*)
- Які найбільш популярні соцмережі у світі? В Україні?

- У чому позитив спілкування в Інтернеті?
- У чому полягають недоліки віртуальної комунікації?
- Що таке Інтернет-залежність? Симптоми? Хто винен? (*У розвитку Інтернет-залежності і зниженні мовленнєвого рівня людини винна не Всесвітня мережа, а сама людина й особисті риси її характеру*)
- Які особливості стилю Інтернет-спілкування? (*Інтернет-стиль — нове мовне явище: він поєднує окремі ознаки розмовного, художнього, публіцистичного, офіційно-ділового і наукового стилів. Крім того, у мережі стирається різниця між усним і писемним мовленням. Як відомо, одиницею усного мовлення є діалог. Одиницею писемного мовлення є текст, який має бути уніфікованим, стандартизованим і нейтральним. На екрані монітора змішується усне і писемне мовлення, стирається межа між діалогом і монологом, а також наявна емоційна забарвленість. Змінити ситуацію неможливо через різний мовний рівень відвідувачів Інтернету. Але жодному стилю такі тексти не відповідають*).
- Хто така «віртуальна особистість»? («Віртуальна особистість», у найпростішому її визначені, це особистість, яка «проживає» у «кіберпросторі»)

### *Змодельовані мовленнєві ситуації.*

► Дайте відповіді на запитання та виконайте сформульовані завдання.

1. Уявіть, що ви перебуваєте в незнайомому місті й шукаєте потрібну вулиці. З якими словами ви звернетесь до перехожого, який поспішає? Що скажете на прощання?
2. Ви не згодні з висловленою думкою співбесідника. Як ви про це скажете йому? Запропонуйте кілька варіантів.
3. Ви хочете попросити вибачення в товариша, якого вчора безпідставно образили. З якими словами звернетесь до нього? Запропонуйте кілька варіантів.

### *Самостійна робота*

► Створіть мовленнєву ситуацію на тему «Книги — річки, що наповнюють Всесвіт» (*Ярослав Мудрий*).

### *Робота з таблицею*

► Складіть таблицю «Елементи мовленнєвої ситуації». Прокоментуйте кожен елемент.

## **ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)**

Розробіть мовленнєву ситуацію на одну із запропонованих тем (на вибір):

**«Я і моя сім'я»,  
«Я і ліцей», «Я і комп'ютер».**

*Робота за підручником:* повторіть теоретичний матеріал, що висвітлювався в текстах, опрацьованих на уроці.